

Архитектура и музейни експозиции в Латинска Америка. Водещи аспекти, проблеми, тенденции

Гл. ас. д-р Стела В. Георгиева
ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“

Architecture and museum exhibitions in Latin America. Leading aspects, problems, trends

Chief Assistant Dr. Stella V. Georgieva
St Cyril and St Methodius University of Veliko Tarnovo

Abstract: *Dr. Stella Valerieva Georgieva's research presents museum and library exhibitions in Latin America, which testify to impressive museum structures and organizations in the region, some of which are unique in their specificity and comparable to the most significant world models. According to Dr. Stella V. Georgieva, the museum work in Brazil, Mexico, Argentina, Peru and Chile develops originally arranged exhibition spaces, supported by solid artifacts, archives, libraries, most of which are digitized, included in the virtual space and with provided access. to a wide audience. The exhibitions present valuable objects of fine arts, manuscripts and printed books of exceptional value. Thus, museums, archives and their adjoining libraries, positioned in extremely architecturally interesting buildings, preserve over the years the memory of the peoples of the region, and at the same time become accessible to researchers of history and literature, cultural communications between Latin America, Europe and the world.*

Keywords: *Latin America, museum and library exhibitions, artifacts, manuscripts, archives, rare and valuable books, fine arts, digital collections, architecture*

Резюме: Изследването на д-р Стела Валериева Георгиева представя музейни и библиотечни експозиции в Латинска Америка, свидетелстващи за впечатляващи музейни структури и организации в региона, някои от които са уникални по своята специфичност и сравними с най-значимите световни модели. Според д-р Стела В. Георгиева музейното дело в Бразилия, Мексико, Аржентина, Перу и Чили разработва експозиционни пространства, подкрепени от солидни артефакти, архиви, библиотеки, повечето от които са дигитализирани, включени във виртуалното пространство и с осигурен достъп на широка аудитория. Изложбите представят ценни предмети на изобразителното изкуство, ръкописи и печатни

книги с изключителна стойност. Така музеите, архивите и прилежащите им библиотеки, разположени в изключително интересни в архитектурно отношение сгради, съхраняват през годините паметта на народите от региона и в същото време стават достъпни за изследователите на историята и литературата, културните комуникации между Латинска Америка, Европа и света.

Ключови думи: Латинска Америка, музейни и библиотечни експозиции, артефакти, ръкописи, архиви, редки и ценни книги, изобразително изкуство, дигитални колекции, архитектура

Музейното дело в Латинска Америка е една от развитите изследователски области в този регион. Тук могат да се срещнат всякакви по значение и функции обекти, които представляват интерес за туристи и специалисти. Те сочат многообразие от институции, което може да бъде сравнявано с тези в другите континенти. В настоящия доклад ще се акцентира на значими музейни структури и организации, някои от които са уникални по своята същност и имат сравнително малко еквиваленти по света.

Водещи аспекти в музейното дело и ресурси заема голямата латиноамериканска държава **Бразилия**. Нейният *Национален музей* представя съществени моменти от човешкото развитие и културата на страната. Колекциите обхващат и природния свят. Те са дългогодишен плод на изследвания в сферата на опазването на материалното и духовното наследство, на исторически и археологически проучвания в полза на обществото. Като цяло Националният музей на Бразилия е автономна институция, част от *Форума за наука и култура към Федералния университет* в Рио де Жанейро, който през 2018 г. навърши 200 години от основаването си. Създаден с указ на тогавашния португалски крал, който също така бил владетел на Бразилия, Жоао VI. Неговата цел е насърчаване на изследователските проучвания. Като университетски музей има свой академичен профил. Представя интересни изложби, които проследяват преподавателската и научната дейност в страната в областта на природните и антропогенни науки. В наши дни тук работят 90 преподаватели и 210 специалисти в различните музейни направления, включително документална колекция, библиографски източници и др. Те спомагат за доброто предста-

вяне и съхраняване на близо 15 милиона предмета, с което показва значимостта на институцията в Бразилия и региона. Централните офиси и ръководството се намират в *двореца São Cristóvão*. В миналото е бил резиденция на кралското семейство. Именно тук се е състояло Първото Учредително събрание на Бразилската република. От 1970 г. започва голям и успешен проект, който води до построяването на ботаническата градина към музея. В близост до нея има изградена специална библиотека, обслужваща нуждите на музейните специалисти с богата колекция от 550 000 тома, има специален отдел по ботаника и гръбначни животни. Факт е, че съхраняването на разнообразни колекции изискват все по-нови и модерни съоръжения с цел осигуряването на максимална охрана и защита, същевременно е осигурен по-лесен достъп на специалистите до тях. През 2000 г. се заражда идеята за създаването на *Технико-научния офис*, който позволява създаването на нови планове, сгради и преустройство, тъй като двореца не отговаря на тези нужди. Добър пример е реновираният *Музей по естествена история и антропология* е изцяло съобразен с модерните изисквания и стандарти. Дава възможност на туристите допълнителни интересни и занимателни ресурси¹.

Към Националният музей на Бразилия е зачислен *Институтът за историческо и художествено наследство* (IPHAN). Позволява задълбочена научно-изследователска и преподавателска дейност, но в отделна сграда. Така двореца остава в сферата на музейните услуги и публични изложби². Между 1998–2003 г. започва цялостна реконструкция. Интерес представлява проекта, специално създаден за институцията (PNE). Благодарение на него са направени редица нововъведения и технически изменения, което го превръща в атрактивно място за посещение³. От богатите колекции, изложени тук, интерес представлява *Древен Египет* (най-голямата в Латинска Америка). Тя е придобита от дон Педро I и неговата съпруга. Целта е била да се покаже една непозната древна култура. В експозициите на музея се открояват останките

¹ http://www.museumnacional.ufrj.br/200-anos/projeto_atual.html

² <http://www.museumnacional.ufrj.br/200-anos/index.html>

³ <http://www.museumnacional.ufrj.br/200-anos/index/projeto2002.html>

на големият динозавър от Минас Жерайс. Впечатляващи са останките на първите хора, населяващи тези земи, познати под името „Лузия”. В *отдела по Етнология* са показани многобройни предмети, проследяващи миналото на местното население, включващи и експонати с афро-бразилски мотиви и за народи, обитавали Тихия океан. През 2018 г. стартира проект, който цели да възстанови някои етнографски колекции, да дигитализира многобройните и интересни фотографии и ги направи достъпни за обществото. По този начин те ще влязат в широката база данни, показвайки непознати артефакти. В *библиографската колекция* могат да се видят многобройни книги, дипляни, периодични издания, мултимедии, фолиа, редки и ценни произведения, карти, атласи, дисертации и др. *Научната колекция* включва интересни образци по биоразнообразие, вкаменелости, археологически експонати и др., които са част на различните катедри. Документалната колекция показва архиви, съхранявани от секция „Памет и архив” и на Центъра за документация на коренните езици⁴(CELIN). Центъра е насочен към библиографски издания и изследвания в областта на местните езици. Тя включва заглавия в областта на антропологията, археологията, лингвистиката и др.

Впечатляваща музейна институция е *Императорският музей в Бразилия*. Основан е през 1862 г. в неокласически стил. По нареждане на Педро II се създава т.нар. *Петрополис*, с който се подписва указ за неговото построяване. При строителството е използвана голям брой работна сила от Европа, главно от Германия, под ръководството на майор Юлий Фредерик Кьолер, която променя част от външния си интериор. Кристофоро Бонини добавя най-външни елементи по фасадата. Комплексът е озеленен и планиран от Жан-Батист Бино, под ръководството на младия крал. С превръщането на Бразилия от монархия в република на 15 ноември 1889 г. и връщането на кралското бразилско семейство в Португалия, откъдето идва 90 години по-рано, сградата започва да изпълнява други функции. Първоначално колеж, впоследствие е превърната в музей, което става с Указ-закон № 2096 от 29 март 1940 г. Първ негов директор е Содре. Той привлича колекционери

⁴ <http://www.museumnacional.ufrj.br/dir/acervo.html>

от Рио де Жанейро и страната, включва ги в различни национални проекти, като възстановява и обогатява музейните колекции от оригинални предмети и мебели до библиографски документи, книжни експонати, достигащи 300 000 единици.

Сред атрактивните колекции са тези, обхващащи периода на бразилската монархия. Представена е трапезария, прибори и много красиви мебели от XIX век. В музикалната зала, съхраняваща музикални инструменти, могат да се видят златна арфа от XVIII век, псалтир с невероятна външна и вътрешна украса. Държавната зала, приемала официалните делегации, е най-важната в двореца. Тук е престолът на краля, изложени са вази, красиви огледала и конзоли. Сред впечатляващите колекции са реквизитите от облекла и лични вещи на принцесите. Сред тях са предметите, притежание на принцеса Изабела и на принцеса Леополдина. В личните покои на кралицата на Бразилия Тереза Кристина вниманието привлича елегантният вътрешен дизайн на помещенията, както и мебели, пособия за бродиране на гоблени и други ръкоделия.

Богата императорска библиотека съхранява най-важните документални източници и съдържа около 50 000 тома специализирани издания, обхващащи историята на Бразилия в периода на присъствието на португалското кралство и наследници до 1889 г., и други периоди. *Разделът за редки творби* съдържа ценни издания от XVI–XVIII век като: периодични печатни издания, партитури, илюминации, ръкописи, доклади на провинциите за дейността им, министерски постановления, укази и др., общо 8000 тома. Особено ценни са издания, които са били част от личната библиотека на бразилското кралско семейство и носят почерка на старите си собственици, отличаващи се с луксозни подвързии и илюстрации. *В раздела за книги от чуждестранни автори-пътешественици между XVI–XVIII век* се разкриват важни акценти от социалния живот и бразилската природа в произведенията на Чарлз Дарвин, Жан-Батист Дебрет и др. Като цяло Императорският музей съхранява документални колекции, датиращи още от XIII век до наши дни. Важен акцент е *отделът по фотография*. В него посетителите могат да открият важни акценти от живота в Рио де Жанейро и

първите стъпки на новата Република Бразилия. Те документират историята, битието и революцията в страната.

Музейната институция работи в тясно сътрудничество с редица други партньори по програми и проекти, акцентиращи върху историята и културата на региона и страната. Тя има договорни отношения по програма за визуалните изкуства с *FUNARTE*, за организирането на национални и международни изложби, фестивали, семинари, курсове. Те дават възможност обществеността да се запознае с модерните акценти в музеезнанието, значението на колекциите през призмата на модерните технологии. Вторият, многогодишен проект е в партньорство с *Patrimonial Education*. Има за цел да обучава деца и възрастни, като им позволява да дават своето критично мнение и оценка за културното наследство, съхраняващо се тук. По този начин се засилва гражданското и националното чувство за отговорност. Субсидията идва още от екскурзоводското обслужване, театралните работилници, музикални рецитали за деца, показващи интересни моменти от живота през XIX столетие. Третиият проект е насочен към дигитализиране на колекциите на Императорския музей. Той позволява безплатен достъп до ресурсите му от всички точки на света. Книжните, документалните и предметните колекции се снимат, сканират и прехвърлят на цифров носител. Всички те имат параметри само за разглеждане и не позволяват използването им. Но въпреки това с предварителното съгласие на музейните експерти има възможност някои документи да се изтеглят и ползват за строго определени цели – научно изследване например⁵.

Националният исторически музей е създаден през 1922 г. по повод 100-годишнината от Независимостта на Бразилия. Помещава се на едно от емблематичните места – сградата се намира в историческият център на Рио де Жанейро (основана е в 1603 г. от Fortaleza de Santiago). През вековете тя има различни предназначения. Според историческите документи в нейните подземия бра-

⁵ Imperial Museum of Brazil: https://www.en.wikipedia/en/imperial_museum_of_brazil

Бел.: В туристически сайтове може да се открие още интересна информация за музея.

зилските роби излежавали своите наказания и е имал функциите на строго охраняван затвор, познат под името *Calabouço*. В наши дни до нас са останали само неговите основи. В близост се намирала т. нар. *Casa de Trem*, използвана за защитни функции. Тук се съхранявали военните арсенали и оръжия. Възстановена е в оригиналния си вид, в колониален стил. През 1922 г. архитектурният комплекс *Ponta de Calabouço* е домакин на световното изложение по повод 100 години от обявяването на Бразилската независимост. Посочените структури проследяват важни аспекти от бразилската история и култура. В наши дни Националният исторически музей заема целия архитектурен парк, съхранявайки колекция от 258 000 предметни единици от цялата страна и за Португалия, тъй като двете страни са неразривно свързани. Сред тях са многобройни документи, книги и предмети с национално значение. Самата сграда е разположена на 9000 кв. м. площ. Достъпни са многобройни експозиционни зали и изложбени помещения. Интерес представлява неговата библиотека, в която се пазят богати фондове, акцентирани върху бразилската история. Най-атрактивни са заглавията в областта на историческото минало и култура, нумизматика, мода, илюстрации, фотографии. Акцентира се върху историческото минало на Рио де Жанейро, на португалски произведения и др. Книжовните ценности, които се съхраняват тук, обхващат периода от XVI–XXI век. Чрез интернет достъп може да се видят почти всички публикации, благодарение на дигиталния каталог⁶.

Историческият архив се състои от колекции, съдържащи над 55 600 иконографски и ръкописни документи, съществени за историята на страната. Институционния архив разполага също с многобройна документация и е източник на проучване. Самата музейна колекция, изложена за аудитория, обхваща 170 000 предмета, разделена на периоди от Античността до наши дни. Заслужен авторитет внушава нумизматичната колекция, представена в богата сбирка и съдържаща монети, медали, марки, печати, разпространявани конкретно в Бразилия и Португалия. Само тя е съставена от 150 000 предметни единици. Според специалисти

⁶ Museo Histórico Nacional Biblioteca Virtual: <http://www.docpro.com.br/mhn/bibliotecadigital.html>

тя е сред най-богатите в Латинска Америка. Може да се разгледа след предварителна заявка чрез електронна поща или по телефона. Други доминиращи колекции са в сферата на религиозното изкуство, галантерията, ювелирното изкуство, текстила, като датират между XVI–XXI век.

Като всяка съвременна институция на световно ниво, музеят предоставя възможност да се проследи нейната дигитална колекция от картини. Специалистите са подбрали 500 от най-интересните произведения на изкуството, като с помощта на модерните технологии всеки може да ги разгледа от всяка точка на света. Този акцент е широко разпространен в условията на пандемията Covid-19. Могат да се видят картини с морска тематика (Едуардо де Мартино: 1836–1912 г.). Тази колекция от 15 платна е насочена към историческата живопис, разказвайки за епохални военни битки, за морски набези по бреговете на Бразилия. В неговото творчество главни герои са корабите⁷. Популярна е и документалната живопис, проследяваща сцени от живота на бразилците. С водещи функции е портретната живопис. Впечатляват портретите на кралската фамилия в Бразилия от XVIII–XIX век. Дигиталната колекция проследява 54 творби, показващи предмети, мода, стил, декорация на конкретната епоха. Основният акцент се пада на Дон Педро II, последният монарх на Бразилия и неговото семейство. Дигиталната музейна колекция е достъпна от всички устройства, но може само да се разглежда. За да се теглят нейните произведения, се изисква специално разрешение на институцията и предварителна консултация. Налична е опция някои изображения да се теглят свободно от мрежата, като те са идентифицирани с т. нар. *Public Domain*, но едно от изискванията е да се цитира и посочва авторство на произведението, къде се съхранява и кой е източникът на ползването му. Като цяло всяко произведение има запазени права. Уточнява се още, че за търговски и публични цели Националният исторически музей следва нормативните бази и законните рамки, регламентирани според Бразилският институт на музеите – IBRAM. Всяко ползване на което и да е изображение, раз-

⁷ http://mhm.acervos.museus.gov.br/exibicoes/demartin/#/?perpage=96&view_mode=mansonry&paged=1&order=

лично от горепосочените правила, се счита за кражба и се наказва строго по Наказателния закон на страната и Бразилския институт на музеите⁸.

Един от най-големите институции в Латинска Америка е **Музей на изкуствата (MASP)** със седалище в Сао Пауло. Основан 1947 г., той е частен музей с нестопанска цел. Издържа се от многобройни спонсори и дарители. Негов създател е бизнесменът Асис Шатобрианд (1892–1968). Негови архитекти са авторитетните имена Лина Бо Барди (1914–1992) и Пиетро Мария Барди (1900–1999). Те създават един от най-значимите архитектурни комплекси за модерно изкуство в Южна Америка. В наши дни колекцията обединява над 11 000 произведения, включително картини, скулптури, дрехи от различни части на света, с акценти от XX век. Първоначално музеят е разположен с адрес *Rua 7 de Abril*, впоследствие, през 1968 г. е преместен на сегашното си място в нова и атрактивна сграда с модерна архитектура. Тук се организират многобройни постоянни и временни изложби, подредени по тематика. Някои от тях имат по-специфични акценти, например насочени към женска аудитория. Интерес представляват различните „истории“, които разказва определената изложба. Подобно на предходните музейни институции, календарът изобилства от събития, форуми, конференции, лекции, провеждани през съботно-неделните дни⁹. С водещ акцент се откроява неговият *изследователски център и библиотека*. В изследователският център на Музея за модерно изкуство могат да се видят богатите книжовни дарения на самите архитекти. С годините тя е обогатявана и разширявана. В момента съдържа 68 000 тома заглавия от изключително ценни и редки книги, каталози и периодични издания за изкуство, архитектура и дизайн. Част от тях могат да се открият в дигитален вариант. Тук ще посоча, че само около 3000 са изданията, идващи от чуждестранни музеи и имащи сходен профил. През 90-те годи-

⁸ <http://mhn.acervos.museus.gov.br/uso-de-imagem/>

<http://www.mhn.museus.gov.br>

⁹ <http://masp.org.br/>

Бел.: На сайта на музея може да се видят още много интересни акценти, колекции, програми, проекти и пр.

ни архивите на институцията са обогатени и е създаден *Библиотечно-изследователски център*. *Фотографският архив* съхранява най-интересните изображения от изложбени събития през последните 70 години, откакто функционира музеят. С цел улесняване на търсенето и достъп до ресурсите на библиотеката в навигационната схема, екипът е създал освен онлайн каталог, още лексика, спомагателни списъци, клуб на четенето и колекция от плакати. (За повече информация виж цитирания линк¹⁰). Публикувани са подробните финансови отчети и годишните доклади за дейността на институцията (достъпни на PDF на браз. португ. език). Тук са включени становища на надзорния съвет, както и социалният статут на организацията.

От казаното до тук може да се обобщи, че музейните институции в Бразилия несъмнено са сред най-атрактивните и полезните за съвременното общество. Те дават широк принос в науката, представят нови и непознати акценти. Впечатление правят добре уредените експозиционни територии, богатите материални фондове, постигнатите стандарти. Добре поддържаните сградни съоръжения, научноизследователските центрове дават възможност за постигане на значими успехи сред учените. Друг факт са достъпните цени на посещенията. Специализираните и тематичните колекции отговарят на възрастовата категория на посетителите. Много от библиотеките към музеите могат да се ползват от обществеността, а самите те имат дигитализирани каталози, които още повече дават отворен достъп до книжните богатства. От друга страна, дигитализираните и внимателно подбрани колекции показват най-доброто в своя профил. В условията на съвременната пандемия, те отговарят на предизвикателството на други световни музейни институции, давайки възможност на всеки от своя дом да се докосне до техните отлично уредени експозиции, музейни и книжни фондове.

Темата за музейните институции в Бразилия е необхватна. Тя показва дълголетни традиции и модерни качества, погледнати през призмата на възискателните туристи. Благодарение на съвременните възможности на интернет днес можем да добием предста-

¹⁰ <http://masp.org.br/centro-de-pesquisa/>

ва за тяхната дейност. В заключение ще посоча, че съществуването на подобни институции в страната, висококачествените услуги с нищо не отстъпват на тези в Северна Америка и Европа. Всеки в наши дни би могъл да се докосне до техните акценти виртуално и сам да направи своя извод.

Мексико е друга популярна дестинация, богата на антропогенни туристически ресурси. Тя привлича изследователите богатото си историческо минало; наследник е на една от важните и значими цивилизации в региона. Страната има важно стратегическо положение между Карибския басейн, САЩ и страните от Латинска Америка. В тази част на публикацията ще направя общ преглед за дейността на водещи институции, отличили се в музейното дело. Те показват много високи познания в тази сфера от науката.

Един от най-впечатляващите музеи в страната и Мексико Сити е *Museo Nacional de Historia*. Той съхранява богата колекция от историческото минало, представяща завладяването на Империята на ацтеките до Мексиканската революция, разположена във величествения дворец Чапултепек, построен 1785 г. за лятна резиденция на вицекраля на Нова Испания. През XIX век е адаптиран за други нужди, като колеж, президентска резиденция и др. Започва да функционира като музей от 1939 г. Разполага с 12 постоянни експозиционни зали, проследяващи акцентите на военно-то и историческите минало на Мексико. Неговата основна мисия е съхраняването на културно-историческите богатства на страната, образователни и занимателни акценти при децата, изграждането на граждански и патриотични позиции. Привлича специалистите със своя изследователски център, който предлага редица услуги и дейности в областта на музейно дело. Тук могат да се видят както актуалните изложби, така и отминалите подобни събития. В този момент интерес представлява изложбата посветена на реформите, свободата, справедливостта. Изложени са редки и ценни монети от началото на XIX век¹¹.

В навигацията на сайта съществува т. нар. стена, тук могат да се видят най-интересните и забележителни картини, показващи

¹¹ <https://mnh.inah.gob.mx/exposiciones>

моменти от историята на страната. **„Сливането на две култури”**, разположена във втора изложбена зала е впечатляващата картина на художника Хорхе Гонсалес Карамена. С размери 4,20 x 5,10 метра, Използвани са използвани различни техники за създаването ѝ: дърво, акрил, облицована с платно. Изобразява раждането на мексиканската култура, след сблъсък с предходните две – на ацтеките и испанците. Изображението показва фигурите на ацтекски воин и испански конкистадор, които умират едновременно по време на битката, отразяваща раждането на новата култура, резултат на двата различни мирогледа. В долния десен ъгъл се наблюдава малък орел, който олицетворява раждането на Мексико. Вляво и вдясно са знаците на двете култури. Картината **„Олтар на Независимостта”** с автор Хуан О’Горман с размери 4.40x15.69 метра, изработена 1960–1961 г. представлява един огромен стенопис в изложбена зала 6. Тя представлява алегория на водещото историческо събитие, започнало още през 1795 г. и завършило 1813 г. Разкрива няколко интересни сцени: Социалната несправедливост в Нова Испания; Идеологическите и политическите дейци на епохата; Движението за Независимост, като водещата фигура е на свещеника Идалго в две различни роли; Конгресът за приемането на новата конституция. В лявата страна е изобразена Луната, а от дясно приближаващият ден, символизиращ новото начало пред мексиканското общество. **„Реформацията и падането на империята”**. Неин автор е Жозе Клименте Ороско, създадена 1948 г. Стенопис, позициониран в зала 8. Представя се жадуваният триумф над либералите, воден от президента Бенито Хуарес, над империята. В долната част на картината се открояват героите и съмишлениците на консервативната партия. Самият император е представен като мъртвец, което е краят на монархията. Над него е духовенството, което се стреми да се впише в новите условия и да застане на страната на победителите и други подобни интересни акценти.

„Порфиристски феодализъм” е картина-стенопис с автор Хуан О’Горман, създадена в периода 1970–1973 г., позиционирана в Зала Мадеро, размери 6.50x4.50 метра. Това е един много особен етап в мексиканската история. От лявата страна е генерал Диас, негови съветници, а в неговите крака обикновено семейство му от-

дава почит. На задния горен фон са представени сгради във френски и колониален архитектурен стил и казармени помещения. В друга част на картината е изобразен провинил се селянин, измъчван от господарите си, което показва лошите условия, в които е живеело обикновеното население.

С особен акцент е картината „*Северноамериканската интервенция*” от Габриел Флорес, 1970 г., акварел върху суха мазилка, разположена върху купола на главният вход на музея, размери 8.35x10.36 метра. Представлява падането на Хуан Ескутия, а под него е флагът на Мексико, зад него е символа на страната – орела. Картината проследява поражението на мексиканската армия от американските войски през 1847 г. и загубата на значими и стратегически територии, обхващащи днешните щати Ню Мексико и Тексас, които до този момент били част от тогавашно Мексико. Тези и още много други поредици от картини показват славното, героичното, но същевременно трагично минало на страната. Тяхната цел е да напомнят на мексиканското население за огромните усилия и свободата, извоювани с цената на много загуби и кръв¹².

В библиотеката на музея могат да се открият многобройни заглавия, специално създадени за неговия профил. На разположение на специалистите са: издания и монографии в категория общо наследство, което е насочено към историята и изкуството на Мексико. В *Специалната колекция* се наблюдават разнообразни издания, каталози, брошури, редактирани от различните негови отдели. Интерес представлява категорията за подвързии, илюстрации, типография. С водещи акценти са брошурите, самостоятелните страници и листове, които имат политически и културен характер между XVII–XVIII век. Служели са за информационни съобщения. Тук можем да отнесем също и плакатите. В *атрактивна категория* са подредени разнообразните списания, вестници, бюлетини за култура, история, архитектура и други научни области. В *сферата на научно-популярните и справочни издания* фигурират речници, справочници, енциклопедии, биографии, ръководства и др. Тук съществува специалният архив *Alcázar* за фото-статични копия, планове, документи,

¹² <http://mnh.inah.gob.mx/murales>

фотографии¹³. Музейната фото-библиотека представя най-важните фотографски изображения на предмети и избрани колекции, съхранявани в Националният исторически музей. За да се видят, изисква се предварителна заявка и заплащане на определена такса¹⁴.

Особен акцент са общите условия за използването на дигиталната колекция. Нейната платформа е разработена съвместно с институцията и Национален институт по антропология и история и Секретариат по културата. Този портал позволява на обществеността от страната и чужбина да се докосне до интересното цифрово съдържание. При неговата употреба потребителите са задължени да спазват определени правила. Те се задават и контролират от горепосочените организации. Накратко и синтезирано условията показват, че предметите са реферирани в своите области, забранява се използването и изтеглянето им без разрешение на контролните органи, съгласно законодателството на Мексиканската република и на страната от която се разглежда този сайт. Потребителя е длъжен да се съобразява с авторското право върху интелектуалната собственост на произведенията. При ползването на колекцията той трябва да цитира платформата като източник на информация, като се споменава, че услугата се предоставя безплатно. Препоръчва се да не се използват файлове, програми, дигитални ресурси и медии за нерегламентирано теглене, защото те могат да увредят нашите устройства. Забранява се използването им за търговски цели и други действия, които могат да повлияят неблагоприятно върху акцентите на цифровото съдържание. С ползването му потребителите се задължават и приемат, че тя отговаря на необходимите стандарти. Препоръчва се използването ѝ чрез Apple Safari, Google Chrome, Mozilla Firefox¹⁵.

Museo Nacional de las Culturas (MNCM) е една друга интересните и важни институция в Мексико сити. Посветена на образованието и културите по света. Помещава се в сграда от колониалната епоха, известна като „Черната къща”, е част от Новия

¹³ <https://mnh.inah.gob.mx/biblioteca>

¹⁴ Пак там.

¹⁵ За повече информация относно общите условия за ползването на дигиталната колекция вижте на: <http://mhn.inah.gob.mx/terminos-w-condiciones>

дворец на испанските конкистадори, датираща от 1825 г., когато първият президент на Мексико генерал Гуадалупе Виктория нарежда за основаването на първата образователна институция. През 1865 г. с указ колекциите и предметите от епохата на предиспанско Мексико се съхраняват именно тук. През 1965 г. музеят се мести в сградата на бившият Кралски мотен двор. В наши дни това е една от най-добре обновените и модернизирани институции с национално и международно значение. Разположен в архитектурен ансамбъл с важно културно значение, отговаря на съвременните световни стандарти. Колекциите обхващат 14 000 предмета от цял свят, проследяващи най-интересните и важни елементи от културите на двете Америки и древните цивилизации от цял свят.

Изложбените зали имат тематична особеност и значение и носят свое характерно наименование. *Тихоокеанската* зала показва изложба на характерните антропогенни, етнически характеристики и културно многообразие от тихоокеанско крайбрежие на страната, през погледа на известният художник Мигел Коваррубиас. *Средиземноморската стая* е олицетворение на *Море от култури*, с чийто великолепни колекции посетителите могат да се докоснат духовно и визуално до древните културни компоненти, датиращи от хилядолетия и донесени от далечното Средиземноморие¹⁶.

В музейни пространства впечатление *прави медийната библиотека или междинната стая*. Това е иновативен и модерен проект, който е насочен към детската аудитория, използва се за място за четене. Предлага приятна атмосфера и комуникация между потребителите. Целта е с помощта на интерактивните технологии и дигитални съдържания да направи посещението в музеят незабравимо и емоционално, като включва трите компонента изкуство-игра-култура. Чрез модерните технологии посетителите могат да видят гробницата на Тутанкамон, да си направят виртуална разходка из храма Луксор, да хвърлят един поглед върху пирамидите в Гиза и Свинкса. Всичко това благодарение на успешният проект „*Вечният Египет. Технологията в услуга на културата*”. Така без багаж, туристите могат да на-

¹⁶ <http://web.archive.org/web/20131113010453/http://museodelasculturas.mx/salas.php>

правят и преживеят една мислена и незабравима екскурзия до страната на фараоните¹⁷.

Библиотеката на Педро Бош Гимпера е едно друго между-музейно пространство, предлагащо 5 000 заглавия, 32 специализирани списания в областта на музейните изследвания, музика и пр. Тя е разработена на основата на библиографската база за изследване на международната антропология в Мексико, включващи заглавия в областта на етнологията, археологията, географията, литературата, изкуството. Важен акцент е дигиталната платформа на Центъра за документация и изследване на музейната институция¹⁸.

Казаното до тук не се изчерпва проблематиката за музейното дело в Мексико. Посочените примери са една малка част от многобройните културни институции, разположени само на територията на столицата Мексико Сити. Всички те показват интересни образци на своето културно минало, интересни профили, водещи дигитални съдържания на колекциите, на библиотеки, предлагащи многобройна и разнообразна книжнина по проблемите на музейното дело и пр. Благодарение на различни туристически сайтове, както и на официалните уебсайтове, всеки може да получи интересна информация, да се докосне до непознати акценти. В съвременните условия на световната пандемия институциите предлагат неограничени възможности да бъдат разгледани техните уникални образци. при конкретни условия за ползването им.

В историята и културата на **Аржентина** с водещи позиции се налагат редица музейни организации. Важна роля играе **MALBA (Музей за латиноамериканско модерно изкуство)**. Той се намира в най-посещаваната част на Буенос Айрес; открит е на 21.09.2001 г. Съдържа богата колекция от произведения на латиноамерикански художници. Има над 1 400 дарители и се посещава над един млн. души годишно. За проекта на сградата кандидатстват архитекти от 45 страни. Самата идея за неговото създаване датира от 1970 г., когато са изложени първите творби. С цел да се покажат произведения на творци от другите държави в региона като Бразилия и Мек-

¹⁷ <https://web.archive.org/web/20131113005002/http://www.museodelascultural.mx/espacios.php>

¹⁸ Пак там.

сико започва строежа на новата сграда през 1996 г. След официалното откриване, екипът на институцията привлича като свои дългогодишни партньори международни фондации и поддържа добри взаимоотношения с чуждестранни музеи. Към добрите практики се присъединяват творци от киното, някои филмови компании, писатели. В наши дни MALBA е атрактивно място за срещи, семинари и изложения за книги, презентации и литературни беседи. Основната мисия на организацията е да представи на обществеността една непозната част от модерната култура на латиноамериканския регион, техните постижения, културните връзки и насърчаването на художественото многообразие. Дигиталната колекция предлага разнообразни жанрове – колажи, скица, скулптура, фотоколаж, фотокопия, фотографии и др. Важен акцент са способите за придобиване произведения на изкуството. Специален *Комитет за възлагане на обществени поръчки*, създаден 2012 г., е ангажиран с тази дейност. Той представлява работна група, която търси, придобива и закупува латиноамерикански произведения на изкуството и ги представя пред обществеността. Тяхната дейност обхваща частни и лични колекции, установява връзка със собствениците и договаря условията за преотстъпване на правата върху тях за постоянни или временни изложби. През 2012 г. е закупено едно от най-красивите платна на аржентинския художник Антонио Берни. След реставрация то е изложено в постоянната колекция. На следващата 2013 г. са придобити произведения на Оскар Муньос, Ернесто Нето и др. През 2004 г. към музея стартира програма за придобиване и разширяване на колекцията за съвременно изкуство, която цели обогатяване на историческото наследство. Финансирането ѝ се осъществява от *Фондация Константини*, Асоциация *Amigos MALBA* и други. До този момент през тази програма са дарени или закупени над 600 произведения на съвременното изкуство.

Сградата е построена с финансирането на фондация „Едуардо Ф. Константини“. Самият проект е реализиран от корпорацията *Gaston Atelman*, представена от архитектите Martin Fourcade и Alfredo Tapia. Проектът има за цел модерната сграда едновременно да се слее, но и да се отличава от околната архитектура на града. За да бъде мястото привлекателно за туристите, следвало е тя да

отговаря на световните изисквания, за да могат да се организират други тематични събития. Архитектурният план включва огромно антре, постоянни и временни изложбени зали, скулптурни тераси, аудитории, кинозала, магазини, офиси, лаборатории за реставрация и консервация на произведенията, ресторант.

Основните изложбени помещения така са проектирани, че да позволяват размествания на произведенията, разполагането на колекциите да не са проблем, ако имат по-големи мащаби (това са големи картини, високи скулптури и др). Като всяка модерна институция още с неговото откриване се предлагат интерактивни услуги и визуални ефекти, което го прави един от атрактивните музеи в Буенос Айрес. Самата сграда има проектирани т. нар. *бели кутии*, позволяващи филтрирането на естествената светлина и спомагащи произведенията да се виждат още по-добре. Сградата е облицована със скъпи материали, притежава стъклен покрив, което я прави еталон сред музеите в страната. През 2017 г. MALBA осъществява нов проект за реновиране на партерните части с цел по-добър достъп до желаните услуги и обслужване на туристите. Обновяват се библиотеката, магазините, ресторантите и други части. Този проект е реализиран от архитектурната компания **Herreros Madrid** (тя осъществява някои от най-успешните проекти на музеи в Осло, реконструира музея *Кралица София* в Мадрид и др.)¹⁹. В сферата на образованието и културата се реализират успешни практики насочени към деца и тийнейджъри, предлагат се атрактивно екскурзоводско обслужване, проследяващо най-интересните етапи при развитието на разглежданата институция.

Като значима културна организация, MALBA участва и организира редица програми за популяризиране и развитие. Интерес представлява майсторския клас *История на рисуването в Латинска Америка*, водена от Мари Кармен Рамирес. Тя дава онлайн уроци и видео за гравирание и рисуване, като привлича участници от Бразилия, Колумбия, Уругвай и пр. Серията от лекции „Четене в три действия на Риф“ е насочено към живопис, скулптура, архитектура, декорация, текстилни и гастрономически изкуства, влияещи върху всичките видове сетива. Лекционните материали са

¹⁹ <https://malba.org.ar/museo/>

атрактивни и предлагат на участниците интересни изживявания, ръководени от видните специалисти на музея²⁰.

Националният исторически музей в Буенос Айрес е друга туристическа дестинация. Създаден през 1900 г., той проследява революцията и обявяването на независимостта на страната от 1810 г. и съпроводи я Гражданска война. Мястото има своята вълнуваща история. Собственикът на земята Хосе Григорио де Лезема построява прекрасния парк *Lezema*, към който по-късно се добавя луксозна лятна резиденция от средата на XIX век. След неочакваната смърт на двете си деца и съпругата, той продава на правителство земите на символична цена, като условието му е да се ползва за обществени културни дейности. Това е причината паркът да носи неговото име. Първоначалното впечатление се придобива още с външната фасада на сградата и заобикалящите я градини, където са изложени бронзови и железни артефакти от Майската революция 1810 г. Експозицията обхваща няколко основни сектора.

Първият и основен сектор проследява предмети, скулптури, знамена, оръжия, униформи и всекидневни битови акценти от времето на първите конкистадори по тези земи до началото на XIX век. Представени са разнообразни източници, проследяващи произхода на аржентинци. В експозицията са включени многобройни карти, акценти на племенни общности и битови предмети.

Вторият сектор е съсредоточен върху икономическите и политическите акценти от времето на колониалната епоха в Аржентина. Изобразява дълбоката връзка с испанската монархия. Колекцията е изключително богата и показва историята, произведенията, литературата, изкуството и религията между XVI–XVIII век. Впечатляващи са оригиналните парадни униформи, красивите женски облекла, вътрешен интериор, бижута, луксозни предмети и медали.

Другите сектори са по-малки по мащаб. Съдържат изключително ценни колекции, посветени на легендарните национални герои Хосе Сан Мартин и Мануел Белграно, които извоюват Независимостта на Аржентина през 1810 г. Помещенията се отли-

²⁰ malba.org.ar/coleccion-adquisiciones/

За допълнителна информация може да се посети и сайтът: malba.org.ar

чават с изискана обстановка, високи тавани, френски прозорци и испански архитектурен стил в обзавеждането. Изложбата показва емблематични колекции от кралски знаци на властта, документи (предимно писма и лична кореспонденция) и медали. Могат да се видят лични вещи на семейство Перон и други аржентински и чуждестранни личности. Едно от атрактивните помещения е зала-та с оръжията. Всяка сряда музеят има безплатен вход за пенсионери и деца до 12 години²¹.

Природонаучният музей La Plata е съществена част от туристическите ресурси на града. Известен е с артефактите, свързани с първите исторически сведения за човешко присъствие в региона и Латинска Америка. Показва постоянни изложби и образователни дейности. Неговото начало е положено от Франсиско Паскасио Морено през 1888 г. Институцията се помещава в разкошна сграда в римски стил, която има овална архитектура. Съдържа 23 основни изложбени зали на площ 7 000 кв. м. Пред официалния вход са изложени каменни статуи на два големи тигъра от епохата на динозаврите. Тези статуи не са случайни. Потвърдено е, че тези животни са обитавали Аржентина преди 10 000 години. На върха на фасадата на сградата е изобразена женска фигура, държаща земното кълбо на фона на звездите и небето. В официалната парадна част, в самото фоайе са подредени бюстове на най-забележителните учени в областта на природните науки, като Чарлз Дарвин. Музеят е подходящ за детска аудитория и редовно е посещаван от ученически групи и семейства с малки деца. Обиколката на сградата така е организирана, че да върви по часовникова стрелка. Този начин на подредбата има символика и пренася туристите в различните епохи по много атрактивен начин. Интерес представлява приземният етаж, където експозициите са посветени на планетата Земя, времето, материята, палеонтологията, зоологията и минералогия. На големи интерактивни екрани посетителите могат да видят интересни виртуални и забавни способности при представянето на експонатите. Най-атрактивни са големите дигитални изображения на динозаври, живели преди 150 милиона години. На живо могат

²¹ <https://www.welcomargentina.com/ciudadebuenosaires/nacional-historical-museum.html>

да се видят и техни останки. Забележителни са и други части от колекцията, като череп от син кит, огромните реплики на паяци, ленивци, живели преди милиони години. За тийнейджърите музейните специалисти са подготвили друга експозиция, показваща молекулната структура на човешкото ДНК; зеленчуци и храни, използвани от първите хора, обитавали Латинска Америка. Следващите етажи са посветени на битови предмети, облекло и други аспекти, характерни за местното население, обитавало Аржентина в периода на предколумбовата епоха²².

Несъмнено един от най-интересните музеи, които могат да се видят в Буенос Айрес, е на аржентинската икона Евита Перон. Сградата е построена 1948 г. и в нея се помещава значимата Фондация „Ева Перон“, чийто патрон изиграва най-значимата роля в историята на страната по време, когато тя управлява заедно със своят съпруг Хуан Перон страната. Нейната фондация подпомага както преди десетилетия, така и в наши дни културата и образованието. С отпускането на различни стипендии се позволява на хиляди деца от бедни семейства да получат образование, а други да бъдат подкрепени материално в трудните години през втората половина на XX век. Съществена е помощта, оказвана на самотни майки, вдовици и сираци. През 2000 г. сградата е изцяло реновирана, показвайки нови и непознати акценти от живота на първата аржентинска дама. Музеят предлага едно вълнуващо изживяване, поднесено в снимки, документи, кинопрегледи и интервюта²³. Самата фондация е създадена с Указ 220 564 на 19 юни 1948 г., като самата Евита Перон дарява 10 000 песос начална вноска. На 13 октомври 1955 г. тогавашното военно правителство конфискува стоките и храните, които били предназначени за бедните. До този момент активите са на стойност 3 милиарда и 800 милиона песос. Парите идвали от осигурителните вноски, определени със закон; дарения на доброволни начала, давани от работните синдикати. Нека припомним, че синдикатите в Аржентина през 50-те

²² <https://www.welcomeargentina.com/laplata/natural-sciences-museum-in-the-city-of-la-plata>

https://www.explorow.com/places/La_Plata_Museum/937

²³ Саборидо, Хорхе. Лусиано де Привителио. Кратка история на Аржентина. – София: Рива, 2013, с. 203–208

години са изключително силни. Финансови постъпления идват от процент, удържан от колективните трудови договори; държавни, провинциални и общински субсидии; бизнес и частни инициативи; дарения от физически лица²⁴.

Centro Cultural Kirchen е най-големият по мащаб културен център в Латинска Америка и трети в света. С площ 88 055 кв. м., осеметажната сграда е разположена в бившата Palacio de Correios (Палатата на пощите). Построена 1888 г. по проект е Норберт Майларт за нуждите на пощенските услуги през този период. Архитектурата ѝ е величествена и грандиозна, която привлича Хуан Перон, който мести органите на властта си в първите години от своето управление именно тук. През 70-те години площта пред емблематичната сграда е била превърната в паркинг, но през 1979 г. тогавашният кмет на Буенос Айрес променя нещата с обособяването на специални подземни зони за паркиране. От 1997 г. сградата е паметник на културата с национално значение, а от 2005 г. вече изпълнява функциите на културен център. В наши дни се провеждат най-големите международни изложения на произведения на изкуството, концерти, конференции и много други културни събития; организират се групови и индивидуални обиколки с екскурзоводско обслужване на различни езици. Всеки уикенд и по празници всички посетители могат да видят и научат повече за историята на тази сграда. Услугата е абсолютно безплатна, изисква се единствено регистрация за уточняване на време и дата за посещението; предлага се комуникация с ръководителите на различните секции. Една от атракциите е триетажната зала с капацитет 1750 места за симфонични концерти, известна като *La Ballena Azul*. Навремето тук се е помещавала т.нар. пощенска опаковъчна зала. Тя има уникална акустика. Непосредствено до нея е разположена по-малка зала с капацитет 540 места. Други подобни интересни помещения е *Blue Whale*. Много бивши офиси са превърнати в изложбени зали, помещения за конференции и прожекции. Огромният стъклен купол на покрива е уникална система за осветление, а две огромни панорамни тераси дават невероятна гледка към града²⁵.

²⁴ За още информация виж сайта на музея: www.evitaperon.org/eva_peron_museum/

²⁵ turismo.buenosaires.gob.ar/en/otros-establecimientos/cck/

В Перу успешно функционира *Larko Museo*, който е частен музей, разположен в столицата Лима, окръг Pueblo Libre. Помещава се в историческа сграда от XVIII век, изпълнявала ролята на официална резиденция на тогавашният вицецрал. В наши дни могат да се видят едни най-любопитните колекции от историята на страната. Началото на музейната институция е поставена през 1925 г. от Рафаел Ларко Ерера, сдобил се с интересни артефакти и предмети в резултат на проведени археологически разкопки. През 1933 г. в Трухилио след проучвания музей се обогатява с 3000 предмета и още 8 000 единици от керамика, текстил и пр. През 1946 г. Рафаел Ларко Ерера прави предложение за създаването на първата хронологична подредба на културните цивилизации, обитавали северното крайбрежие на Перу²⁶. В наши дни се предлагат атрактивни услуги, като само екскурзоводското обслужване се провежда на седем езика. Има много места отдих, безплатен интернет, магазини. Няколко постоянни изложби, съставляващи златни и сребърни предмети, бижута, използвани в епохата на предколумбовата епоха, удачно допълват музейните колекции. С особен акцент се ползват корони, обеци, маски орнаменти от облекла, златни украшения със скъпоценни камъни. Артефакти от епохата на конкистадорите, така и многобройни битови предмети от ежедневието на перуанската култура разнообразяват експозицията, която може да се разгледа и чрез линк към музейния сайт²⁷.

Музеят е първият в Латинска Америка, който предоставя цифровизиран каталог на експозициите си. Още през 2001 г. с подкрепата на *Fundación Telefónica*, стартира проектът за дигитализация, завършен окончателно през 2007 г. Като допълнение на това към всяка колекция могат да се видят спомагателни елементи като аудиовизуални медии, видео и интересни презентации с цел по добре възприемане на експозицията от посетителите. Те могат да се използват безплатно, имат образователен и занимателен характер, но и изследователски функции²⁸.

Впечатляваща е мини серията „Открийте Древния Перу с Музея Ларко“, която позволява на най-малките и любопитни ту-

²⁶ <https://www.museolarco.org/coleccion/>

²⁷ <https://www.museolarco.org/exposicion/exposicio-permanente/>

²⁸ <https://www.museolarco.org/catalogo/>

ристи да опознаят духа на древните перуанци по интересен и иновативен начин. Състой се от 15 кратки епизоди до 2 минути, които могат да се видят още в социалните канали. Всеки епизод е допълнен от коментари на посетители, съпроводен е с многобройни фотографии от посетителите²⁹. Виртуалните колекции се обогатяват през годините и показват разнообразни и познати акценти. През 2020 г. специалисти изготвят някои съществени тематични изложби – „Жени от миналото с гласове в настоящето”. От 2019 г. датира изложбата „Жените и властта в древно Перу” и др. За повече информация разгледайте следният линк³⁰.

Музей за текстил AMANO е известен с най-голямата колекция от този вид археологически артефакти, обхващащи предколумбовия период в Перу. Създаден е от японският бизнесмен Йошотаро Аmano, който по време на своите бизнес пътувания се натъква на интересни предмети от текстил, станали жертва на ограбени светилища и гробници. Така той организира първия по рода си музей в този регион. Като човек, който принадлежи към една от най-културните световни цивилизации, Аmano посвещава много от личното си време за възстановяване на намерените предмети. През 1964 г. основава организацията, която бързо печели популярност и посетители по целият свят. Създават се дълголетни културни връзки и партньорства между Перу и Япония. Правят се двустранни споразумения за обмен на учени и посещения на специалисти. През 2014 г., по повод 50 години от основаването на AMANO, наследниците на институцията и фондацията затварят временно врати за посетителите с цел проектиране и реновиране на експозицията и сградата. На следващата година музеят отново е отворен, като посреща туристите с модерна вътрешна визия с цел популяризиране на перуанската култура. Наблюдават се нови методи при реставрацията и консервацията на колекциите, включени са интерактивни панели, които дават важна информация с аудиовизуални ефекти, видеоклипове и мултимедийни приложения³¹. Самата колекция включва няколко интересни етапа и е позиционирана в 3 изложбени зали. На първо място е „Хронологичното текстилно производство”, проследяващ

²⁹ <https://museolarco.org/miniserie>

³⁰ <https://museolarco.org/resursos-virtuales/>

³¹ <http://eng.museoamano.org/amano/>

акцентите на текстилното производство по света, първите използвани суровини и историята на текстила в древно Перу. Втората част показва „Суровите материали и текстили” и насочва вниманието на аудиторията към цялостния производствен процес на текстила. Дадени са многобройни примери в дигиталните приложения. „Стаята на Йошоторо Аmano” е едно от най-вълнуващите места в музея. Тя показва всички мебели и инструменти, с които е работел бизнесменът при проучването на текстилната промишленост в Перу³².

С водещи акценти се ползва музейна организация **Museo Oro Peru**. Показва изключителните произведения на изкуството от епохата на инките, като включва: пръстени с накрайници, обеци, корони, филигринни комплекти и др. Manuel Mujica Galo е нейн основател и създател на едноименната културна фондация. Още от ранна детска възраст той има влечение и интерес към древните оръжия и артефакти, което определя неговата насока на развитието и кариерата му. През 1966 г. дава началото на организацията, която има частен характер. Тя е уникална за страната и целият латиноамерикански регион. Златната колекция е представена на самостоятелен сайт³³.

Впечатляващата експозиция от древни оръжия привлича с оригиналната изработка на мечове, саби, ножове, ками, военни униформи и огнестрелни оръжия от Перу, Северна и Латинска Америка, Европа и Азия, които представляват истински произведения на изкуството. Някои от изложените предмети имат богата история и са били притежание на видни личности, държавници и монарси. Експозицията е достъпна чрез дигитално съдържание в сайта на музея³⁴. Музейни експонати гостуват в продължение на 6 месеца като почетна изложба в Етнографския музей в Санкт Петербург. Тя е съвместно изготвена между двете институции и министерствата на културата на Руската федерация и Перу. Излиза пред обществеността под надслов: *El oro del impero Inca: 2000 años de una granda civilizacion*: [Златото на империята на Инките: 2000 години велика цивилизация]³⁵.

³² <http://eng.museoamano.org/exhibitions/>

³³ <http://museoroperu.com.pe/museo-oro-del-peru/>

³⁴ <http://museoroperu.com.pe/museo-de-armas-del-mundo/>

³⁵ <http://museoroperu.com.pe/2019/02/12/el-oro-del-impero-inca-2000-anos-de-una-granda-civilizacion/>

С водещи функции са музейните институции в Чили. **Националният исторически музей** предлага колекции във всички културни направления на човечеството. Основан е 1911 г. Най-съществени са изложенията, свързани с националната история на страната. Налице са експонати, част от които принадлежат на други подобни институции и са предостъпени. Те са групирани според своите профили и области: 1. За декоративни изкуства и скулптура; 2. За популярни изкуства; 3. Колекция за живопис и щампи; 4. Колекция за мода през вековете; 5. Колекция за етнография и етнология; 6. Нумизматика; 7. Колекция от редки и ценни книги и документи; 8. Фотография и пр., създадена от директорите Хоакин Фигероа (директор в периода 1911–1929 г.) и неговият непосредствен наследник, включва ценни издания, важни текстове с библиографска рядкост, проследяващи историята на страната. Историческо богатство са ръкописи от колониалната епоха, религиозни произведения, биографии, речници, картички и др. Неотдавна музеят получава дарение от документи на различни други институции и придобива собственост върху избрани карикатурни произведения, преотстъпени от музея на карикатурата в Чили³⁶. *Богата сбирка от монети и медали* в Националният музей на Чили датира от 1989 г., но нейните следи датират 1909 г., когато малки сбирки старогръцки, римски монети и местна валута показват началото ѝ. Най-голямо е дарението на Рамон Барос Луко от 1911 г. През 1983 г. се провежда *Първата изложба на чилийски медали* с подкрепата на Националния монетен двор. През 1991 г. е публикуван *Каталог на чилийските монети*, който дава подробна информация за паричните единици в страната през вековете. През 2008 г. са организирани две големи изложби „*Пари и нация, символите на Нова Америка*”. С помощта на различните изследвания по темата се дават отговори въпросите за връзката между нацията и валутата, която е лицето на един народ³⁷. Показани са парите в Нова Америка през последните 200 години. Друга подобна изложба, от 2012 г., е „*Символи на честта, връзки и декорации*”. Допълнителна информация относно

³⁶ <https://www.mhn.gob.cl/sitio/Contenido/Institucional/9493:Coleccion-de-Libros-y-Documentos/>

³⁷ <https://www.mhn.gob.cl/Contenido/Noticias/9623:DINERO-Y-NACION-SIMBOLOS-DE-LA-NUEVA-AMERICA/>

колекциите може да се получи и чрез линк, отвеждащ към тях³⁸. По примера на други международни музейни институции с национално значение, посетителите могат виртуално да разглеждат избрани дигитални колекции, което може да се открие на сайта ѝ. Тя е проект на *Дирекцията за библиотеки, архиви и музеи* (Dibam). Включва специално подбрани тематични дигитализирани ресурси като фотографии, книги, документи с национално значение, видеовръзки и др. Проектът стартира през 2010 г. и предоставя поетапно разнообразни цифровизирани съдържания във всички културни и обществени области с цел привличане на аудиторията. Те са видими публично, достъпни на национално и международно ниво чрез системата на Dibam. Предлагат се опции за разширено търсене³⁹. Притежава и *собствена библиотека*, обслужваща интересите на изследователите и музейните работници. Първите издания идват от личните архиви на директорите от началния период на Националния музей. В наши дни библиотеката наброява над 8 000 тома, като се ползва свободно и безплатно от обществеността и е отворена за всички посетители.

С непознати акценти до този момент е *Музей за паметта и правата на човек – Museo del memoria*. Намира се в столицата Сантяго и посветен на жертвите от жестоката диктатура на генерал Аугусто Пиночет (1973–1990 г.). Създаден е по идея на президента Башелет през 2010 г. (той също е бил жертва на диктатора) и по повод 200 години от основаването на Чили. Институцията се помещава в модерна и атрактивна сграда на три етажа, съхраняваща многобройни фотографии, документи, артефакти, плакати и списания по темата. Те показват трудностите и перипетиите, през които преминава чилийската нация, ръководена от приумиците на един военен диктатор, държал в желязна хватка своите сънародници. Благодарение на А. Пиночет книгата в страната има най-високият ДДС в Латинска Америка. Дълго време чилийците не могат да закупуват нови книги поради високите и недостъпни цени. Този проблем продължава и в наши дни.

³⁸ <https://www.mhn.gob.cl/sitio/Seccsines/Colecciones/>

³⁹ <https://www.mhn.gob.cl/sitio/Contenido/Institucional/70744:Acerca-de-Colecciones/>
<https://www.mhn.gob.cl/sitio/Contenido/Colecciones-digitales/>

С помощта на интерактивни връзки и медии посетителите в музея могат да видят документални филми и поредици от интервюта, показващи недоволства и политически събития. Архитектурният проект е осъществен с помощта на утвърден екип от Сао Пауло начело с архитектите Марио Фигероа, Лукас Фер, Карлос Диас. Два са основните акценти: *La Barra* – самото музейно пространство, обхващащо експозиционни и изложбени зали, и *La Base* – териториите за провеждане на обществени и културни събития. Дизайнът на фасадата привлича с естествената светлина, която влиза през стъклени панели. Към музея е изградена едноименна фондация, включваща представители на академичните среди и личности, насърчаващи спазване правата на гражданите.

Експозициите в *зала 5* е посветена на репресиите и изтезанията и показва болката на невинните, съдени по бързата процедура граждани, припомня наказанията, които изтърпяват в затвора на Сантяго. Методите на жестоки мъченията излизат извън всякакви норми и напомнят тези на средновековната инквизиция. В *зала 6* посетителите виждат болката на децата. Това са момичета и момчета, израснали в страх и под сянката на диктатора. Тези образи носят голям отглас в себе си, запечатани върху страниците на международните печатни медии. На *ниво 2, зала 7* експозицията е посветена на каузата за търсене на справедливост и истина. В поредица от плакати се припомня за жадуваните права и свободи, за издигнатите вопли и гласове, подкрепяни от духовната власт. Едновременно с това снимките изобразяват уморените и отчаяни лица на хората, страхът, изписан в очите им и непрестанната борба за справедливост. Тези и другите експозиции проследяват богатата история на Чили, съпроводена с много трудности, кръв, потъпкани права и абсолютен диктаторски режим, които погазва най-елементарните нужди за живот⁴⁰.

Представените до тук примери за музейни и библиотечни експозиции в Латинска Америка свидетелстват за впечатляващи музейни структури и организации в региона, някои от които уникални по своята специфика и съизмерими с най-значими световни образци. Музейното дело в Бразилия, Мексико, Аржентина, Перу и Чили развива оригинално подредени експозиционни пространства, подкре-

⁴⁰ <https://ww3.museodelmemoria.cl>

пени със солидни артефакти, с архиви, с библиотеки, повечето от които са дигитализирани, включени са във виртуалното пространство и с осигурен достъп до широка аудитория. Експозициите представят ценни обекти на изобразителните изкуства, манускрипти и печатни книги с изключителна стойност. Така музеите, архивите и прилежащите им библиотеки, позиционирани в изключително интересни в архитектурно отношение сгради, съхраняват през годините паметта на народите в региона, а наред с това стават достъпни и за изследователите на историята и книжовността, на културните комуникации между Латинска Америка, Европа и света.

Библиография:

1. **Великов**, Велико. Емил Димитров, Милена Стоянова. Туристически ресурси на света. – Шумен, Унив. изд. Епископ Константин Преславски, 2005. – 356 с.
2. **Великов**, Велико. Милена Стоянова. Международен туризъм. – Шумен: Матком, 2008: – 214 с.
3. **Икън**, Майкъл. История на Латинска Америка. Сблъсък на култури. – София: Рива, 2010. – 439 с.
4. **Саборидо**, Хорхе, Лусиано де Привителио. Кратка история на Аржентина. – София: Рива, 2013. – 392 с.

Бел. авт. Основните източници са дигиталните ресурси и сайтове, цитирани под линия.

За автора:

Авторът на изследването, асистент д-р Стела Валериева Георгиева, е преподавател във Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“. Изследователските ѝ интереси са в областта на книгите, музеите, библиотеките, медиите и обществените комуникации.

About the author:

The author of the study, Assistant Professor Dr. Stella Valerieva Georgieva, is a lecturer at the University of Veliko Tarnovo „St. St. Cyril and Methodius“. Her research interests are in the field of books, museums, libraries, media and public communications.